

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, к.п.н., доцента Шаполової Вікторії Валеріївни
на дисертаційну роботу **Кравцової Наталії Вікторівни**
«ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ МАШИНОБУДІВНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Детальний аналіз дисертаційної роботи Кравцової Наталії Вікторівни на тему «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки», що представлена для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», дає змогу зробити комплексний висновок щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, педагогічних умов та їх реалізації, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності дисертації.

1. Актуальність теми та зв'язок з науковими планами і програмами

Активізація впровадження передових технологій та інноваційних процесів сучасного машинобудівного виробництва передбачає наявність висококваліфікованих інженерних кадрів, здатних забезпечувати їх експлуатацію. Виходячи з цього, існує потреба у постійному професійному розвитку, навчанні й самонавчанні інженерів. На сьогодні, одним з головних завдань сучасної вищої освіти є формування загальних та професійних компетентностей фахівців машинобудівної галузі, які здатні забезпечувати успішну професійну діяльність, постійне навчання, самовдосконалення впродовж життя. Такі завдання вирішуються наявністю у випускників технічних закладів вищої освіти сформованої самоосвітньої компетентності.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконувалась відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. акад. І.А.Зязюна НТУ «ХП» «Розвиток лідерських компетентностей здобувачів вищої освіти в системі підвищення якості їх підготовки» (№ ДР 0124U004395).

3. Наукова новизна одержаних результатів

Дисертація містить наукову новизну, з найбільш суттєвих доробок роботи можна назвати:

- розроблення, теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей;
- уточнення сутності поняття самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей;
- подальшого розвитку набули критерії та показники сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

Вважаю, що робота дисертанта є внеском у процес формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки.

4. Практична цінність одержаних результатів та рекомендації щодо їх подальшого використання

Дослідження має певну практичну цінність, оскільки автор розробив структурно-функціональну модель реалізації педагогічних умов щодо формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей. Визначив показників й засобів діагностики сформованості самоосвітньої компетентності. Обґрунтував в дисертації форми, методи та засоби формування самоосвітньої компетентності, які

можуть бути адаптовані та використані закладами вищої технічної освіти для поглиблення знань здобувачів щодо навичок самоосвітньої діяльності.

5. Повнота викладення матеріалів дисертації в наукових працях, які опубліковані автором. За результатами дослідження дисертаційної роботи опубліковано 25 наукових праць, з них у фахових наукових виданнях, рекомендованих ДАК Міністерства освіти і науки України – 7, наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації – 17, навчально-методичний посібник - 1. Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають значення для формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

6. Аналіз змісту дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Робота Кравцової Наталії Вікторівни є завершеною науковою роботою, містить анотацію – українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки.

Дисертація присвячена обґрунтуванню необхідності і важливості розв'язання проблеми удосконалення формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки.

Об'єктом дослідження є процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

У роботі обґрунтовано актуальність та доцільність формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки, представлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, наведено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі на основі теоретичного аналізу наукових джерел проаналізовано феномен самоосвіти з точок зору різних наук, поняття

«компетентність», визначено поняття «самоосвітня компетентність», «самоосвітня компетентність майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей». Беручи до уваги різноманітність тлумачень досліджуваного поняття, самоосвітню компетентність майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей визначили як інтегративну властивість особистості, яка базується на прагненні до саморозвитку й самовдосконалення у сфері машинобудування й інформаційних технологій, особистісної самореалізації, що забезпечується стійкою мотивацією, розвиненими вміннями й навичками самоосвітньої діяльності, здатністю до саморегуляції й самоорганізації, готовністю вчитися упродовж життя.

Уточнено структуру самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей, яка містить такі компоненти: мотиваційний, організаційно-цільовий, операційно-діяльнісний, контрольньо-рефлексивний. Визначено критерії сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей: особистісно-мотиваційний, організаційний, інструментальний, корекційний.

У другому розділі уточнено поняття «педагогічні умови», визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей, а саме: створення мотиваційно-орієнтованого освітнього середовища для забезпечення самоосвітньої діяльності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки; активізація самоосвітньої діяльності майбутніх бакалаврів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій в освіті; суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу.

Розроблено структурно-функціональну модель реалізації педагогічних умов, яка містить мету, блоки: методологічний, змістовий, результативний.

До методологічного блоку входять підходи (системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований) та дидактичні принципи (науковості; системності, систематичності і послідовності; наочності; свідомості й активності; безперервності освіти; єдності колективного й

індивідуального; зв'язку теорії з практикою); до змістового – структурні компоненти самоосвітньої компетентності, педагогічні умови, методи формування самоосвітньої компетентності. Результативний блок містить критерії, показники та рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

Реалізація педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей передбачала мотивацію здобувачів до формування всіх складових структури самоосвітньої компетентності, стимулювання пізнавальної діяльності та самостійності здобувачів у процесі професійної підготовки, застосування таких методів як інтерактивні заняття з елементами тренінгу, онлайн і офлайн екскурсії на машинобудівні підприємства, зустрічі з провідними представниками машинобудівної галузі, проблемні відеолекції, метод проєктів, лабораторні роботи, кейс-стаді, ділові ігри, круглі столи.

Третій розділ дисертації присвячено висвітленню завдання та організації педагогічного експерименту з формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей, здійснено порівняльний аналіз отриманих результатів. Експериментальна перевірка ефективності структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов здійснювалась у природних умовах освітнього процесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» протягом 2020-2024 рр. і складався з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

Уточнено критерії та показники сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки. Охарактеризовано рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей. Визначено методики діагностики рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

За результатами констатувального експерименту з'ясовано, що у майбутніх бакалаврів недостатньо сформована самоосвітня компетентність, що обумовило доцільність впровадження структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей. За результатами констатувального експерименту здобувачі були поділені на експериментальну та контрольну групи, рівень сформованості самоосвітньої компетентності в яких не мав статистично значущої різниці.

У роботі було експериментально підтверджено ефективність структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей. Контрольний етап педагогічного експерименту підтвердив статистично значущу різницю між здобувачами експериментальної та контрольної груп щодо високого та низького рівнів сформованості самоосвітньої компетентності.

Висновки, сформульовані у роботі, висвітлюють результати дослідження як вирішення висунутих в дисертації завдань. В цілому висновки відповідають вимогам, які висуваються до результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Список літератури досить широко охоплює предметне поле дослідження, певною мірою відображає опрацювання автором значної кількості джерел психолого-педагогічного змісту, деяких наукових робіт вітчизняних вчених, а також іноземних джерел інформації.

Додатки містять інформацію про практичне впровадження результатів дисертації, методичний та діагностичний матеріали.

7. Достовірність отриманих результатів та висновків

Достовірність отриманих результатів зумовлено поставленими метою та завданнями, а також використанням відповідної методології дослідження. Крім того, достовірність заявлених положень обґрунтовується комплексним

підходом у вивченні визначеного об'єкта, що також зумовлює і низку певних методів, які були використані в процесі дослідження.

8. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладення наукових положень та результатів в опублікованих працях.

Дисертація виконана з дотримання вимог академічної доброчесності, отримані результати дають підстави говорити про оригінальність роботи. У тексті містяться авторські ідеї, і не виявлено використання ідей інших науковців без посилання на їх роботи.

Основні ідеї автора та результати дослідження викладено у семи фахових статтях, у 17 наукових працях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та 1 навчально-методичному посібнику.

9. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

1. Доцільним було висвітлити більш детальноше в першому розділі творчий підхід до розв'язання навчально-професійних завдань в галузі машинобудування

2. Доцільним було б у 1 розділі висвітлити професійно-рефлексивну позицію як засіб формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

3. Гадаю, що необхідно в 2 розділі більш ширше описати поняття «педагогічні умови».

4. Доцільним було б у 2 розділі опрацювати більшу кількість авторів, що описують мотиваційно-орієнтоване освітнє середовище.

10. Висновки.

Дисертаційна робота Кравцової Наталії Вікторівни є завершеною науково-дослідною роботою, яка містить науково обгрунтовані результати, має наукову новизну, практичне значення та дає перспективи подальших досліджень. Тема дослідження відповідає галузі знань 01 «Освіта/педагогіка» та спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

Отже, враховуючи актуальність теми, отримані результати та певну практичну значущість вважаю, що дисертаційна робота Кравцова Наталія

Вікторівна «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки» відповідає вимогам 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 та вимогам до оформлення дисертації МОН України від 12.01.2017 № 40, а сам автор, Кравцова Наталія Вікторівна, заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології
управління соціальними системами
ім.акад. І.А. Зязюна Національного
технічного університету «Харківський
Політехнічний Інститут»

Вікторія ШАПОЛОВА

17.04.2025

